

Hyvinvointia edistävä talous ja työ sekä kestävä kulutus

Visio:

Suomi on edelläkävijä ja suomalaisilla yrityksillä on vahva kädenjälki kokonaiskestävyyttä vahvistavissa ja ilmastonmuutokseen liittyvissä ratkaisuisissa, kuten bio- ja kiertotaloudessa, teollisissa innovaatioissa sekä digitaalisissa palveluissa. Yritykset tuottavat hyvinvointia ja lisäarvoa liiketoimintamalleilla, joiden tavoitteena on taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Hyvinvointitalousajattelu on valtavirtaa, ja talous vahvistaa ekologista ja sosiaalista pääomaa. Julkisen talouden rahoitus on kestävällä pohjalla. Työ on merkityksellistä ja laadukasta. Kestävyyttä edistäviä innovaatioita, yrittäjyyttä ja yritystoimintaa tuetaan ja arvostetaan. Koulutuksessa ja yrityksissä ennakoidaan osaamistarpeiden muutoksia ja osaamista päivitetään jatkuvasti. Suomi liikkuu kohti toimimista yhden maapallon rajoissa. Uusiutuvien luonnonvarojen kotimainen käyttö on kestävällä ja resurssitehokkaalla pohjalla ja uusiutumattomien luonnonvarojen kotimainen käyttö vähenee vauhdikkaasti. Kulutusta ja tuotantoa ohjataan kestäväksi hyvällä ja johdonmukaisella sääntelyllä markkinaehtoisesti ja asiakaslähtöisesti.

Tavoitteet:

1. Talouden arvonluonnissa, yritystoiminnassa, uusissa työpaikoissa ja viennissä painottuvat kestävää lisäarvoa tuottavat ja hiilinegatiivista yhteiskuntaa rakentavat bio- ja kiertotalouden ratkaisut, teolliset ja muut innovaatiot sekä digitaaliset ja aineettomat tuotteet ja palvelut.
2. Talouden toimintaa ohjaavat ihmisten hyvinvoinnin tuottaminen ja jakaminen, sosiaalisen pääoman vahvistaminen sekä hyvinvointiin investoiminen.
3. Ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden samanaikaiselle saavuttamiselle ja julkisen talouden rahoittamiselle on olemassa pitkän aikavälin kokonaisnäkyvä sekä kehityspolku, johon yhteiskunnan keskeiset osapuolet ovat sitoutuneet.
4. Työelämä on laadukasta, työpaikat reiluja, terveellisiä ja turvallisia, töissä voidaan hyvin ja työllisyys sekä työntekijöiden ja yrittäjien työkyky ovat korkealla tasolla. Sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus työelämässä ovat edistyneet. Vaikeasti työllistyviä on saatu työelämään.
5. Tutkimus-, kehitys-, innovaatio- ja osaamispanostukset kestävyyttä edistäviin ratkaisuihin ja yritysten kehittämiseen ovat korkealla tasolla.
6. Tuotannon ympäristöhaittoja tunnistetaan ja vähennetään ja niiden kustannuksia sisällytetään hintoihin koko elinkaaren osalta.
7. Uusiutumattomien luonnonvarojen kotimainen käyttö on vähentynyt. Samalla vähemmästä saadaan enemmän: resurssituottavuus ja materiaalien uusiokäyttöaste ovat nousseet monenlaisilla kiertotalouden ratkaisuilla. Suomen globaali kädenjälki resurssiviisaiden ratkaisujen viejänä on vahvistunut.

8. Hyvä ja johdonmukainen sääntely, laaja-alainen mittaristo, julkiset hankinnat, ennustettava investointiympäristö sekä markkinaehtoisuus ja asiakaslähtöisyys ohjaavat kulutusta ja tuotantoa.

Muutostarina

Huom! Katso polkukuva tämän tiedoston viimeiseltä sivulta.

Hyvinvointia edistävän talouden, työn ja kestävän kulutuksen toimenpiteet rakentuvat kolmesta toisiinsa kietoutuneesta kokonaisuudesta: 1) pääomista huolehtimisesta, 2) hyvinvointitaloudesta ja 3) kiertotaloudesta.

1) Pääomia ovat kaikki inhimilliset, ekologiset ja taloudelliset varantomme. Nämä varannot tarjoavat puitteet - reunaehdot ja mahdollisuudet - yhteiskunnan kestäväälle taloudelliselle toimeliaisuudelle. Hyvinvointitalous ja kiertotalous määrittelevät, millä tavoin taloutemme toimii näiden pääomien puitteissa. **Hyvinvointitalous** määrittelee erityisesti kuinka ihmiset - yksilöinä, yhteisöinä ja organisaatioina - hyödyntävät inhimillisiä pääomia kestävästi taloudellisessa toiminnassa ja kuinka taloudellinen toiminta tuottaa taloudellista ja inhimillistä hyvinvointia. **Kiertotalous** puolestaan määrittelee erityisesti kuinka taloudessa hyödynnetään ekologisia varantoja ekologisesti kestäväällä ja taloudellisella tavalla.

Pääomista huolehtimista vahvistetaan tuomalla ympäristötilinpito (ml. ilmasto, luonnonvarat, monimuotoisuus) ja inhimillisten pääomien, sosiaalisen kestävyuden sekä kansalaisten hyvinvoinnin arviointi kiinteästi mukaan kansantaloudelliseen tilinpitoon ja taloudelliseen budjetointiin. Talouspoliittisen päätöksenteon ohjaamiseksi luodaan kansallinen inhimillisen pääoman ja luontopääoman arviointi- ja hallintamenettely. Ekologinen kestävyys ja inhimilliset pääomat tuodaan teollisuus-, työllisyys- ja elinkeinopolitiikan suunnitteluun vauhdittamaan muutosta ja mahdollisuuksiin tarttumista. Hallituksen ja hallinnon kestävyystiekarttatyötä jatketaan ja kestävyuden kolmen ulottuvuuden yhteistarkastelua syvennetään. Hallituksen päätöksentekoa ja pitkäjänteistä kestävyyspolitiikkaa tukemaan perustetaan kestävä siirtymän arviointineuvosto.

Pitkäjänteisen ja johdonmukaisen kestävyyspolitiikan tueksi vahvistetaan Suomen vaikuttamista EU-tasolla, esimerkiksi kiertotalouden ja muun kestävyyttä tukevan taloussääntelyn vauhdittamiseksi. Kestävä kehitys otetaan valtioneuvoston tulevaisuustyön viitekehykseksi. Sääntelyn, tukien ja verojen johdonmukaisuutta vahvistetaan Suomessa ja EU:ssa, jotta pitkäjänteiset investoinnit yrityksiin ja kestävä kasvun aloille tulevat mahdolliseksi. Kansallisesti vahvistetaan ja resurssoidaan ilmasto-, ympäristö- ja hyvinvointitiedon tuottamista, jakamista, neuvontaa ja viestintää.

Ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä rakennetaan samanaikaisesti. Etsitään yhteistä tahtotilaa ja määrittelyä sosiaaliselle ja ekologiselle kestävyydelle. Vahvistetaan erityisesti yhteistä näkemystä siitä, että taloudellista kestävyyttä on tavoiteltava ekologisen

kestävyyden puitteissa. Kestävyystavoitteet ja -indikaattorit sekä ilmiölähtöisyys ja kestävyysajattelu tuodaan taloudelliseen päätöksentekoon ja talousarviovalmisteluihin. Budjetointia sekä innovaatio-, tiede- ja teknologiapolitiikkaa toteutetaan hyvinvointitalouden, kiertotalouden ja kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti. Samalla tunnistetaan talouden ja yritysten rooli hyvinvoinnin luomisen työkaluina. Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys otetaan talouspolitiikan ytimeen (sisältäen julkisen talouden ekologisen ja sosiaalisen kestävyiden, ei pelkästään taloudellista kestävyttä).

2) Hyvinvointitalouden ytimessä on yhteiskunta, joka tähtää hyvinvoinnin lisäämiseen ja hyvän elämän edellytysten vahvistamiseen. Tämän perustana on **hyvä työelämä ja osaava työvoima**. Työntekijöille, johdolle, yrittäjille ja myös päättäjille tarjotaan tukea kestäväen ja oikeudenmukaiseen siirtymään: koulutusta, jatkuvaa oppimista, osaamisen kehittämistä, erilaisia työuria, työelämän joustoa, työn ja perhe-elämän yhdistämisen tukea, väestöpolitiikkaa, TKI-tukea. Ennakoidaan ilmastotoimien työllisyysvaikutukset toimialoittain ja kartoitetaan koulutustarpeet. Vahvistetaan työntekijöiden ja yrittäjien mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti kestävyismurrokseen liittyvään keskusteluun ja muutostyöhön. Muutoksen vaatima osaamisen uudistaminen aletaan nähdä investointina, ei kuluna.

Hyvinvointitalouden ytimessä on myös **yritysvastuu globaaleissa arvoketjuissa**. Toimitaan kansainvälisillä, yhteisesti tunnustetuilla työelämän ja kestävyiden pelisäännöillä. Kehitetään kestävyyskriteereitä erityisesti kansainvälisesti ja edistetään kestävien toimintapöjen käyttöönottoa (esim. ympäristömerkintä, reilu kauppa, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kriteeristöt). Ihmisoikeuksia vahvistava ja myös yrityksiä sitova globaali, kansainvälinen, EU-tason ja kansallisen tason työ jatkuu, jotta ILO-standardeja noudatetaan. Sijoittajien ja rahoittajien tiukentuvat kestävyyskriteerit tukevat muutosta. Vahvistetaan seurantaa Suomen tuonnin ja viennin ympäristövaikutuksista kehittyvissä maissa. Yritysvastuulaki otetaan käyttöön Suomessa ja sen toteutumista seurataan niin Suomessa kuin EU-tasolla. Vahvistetaan harmaan talouden vastaista työtä.

Hyvinvointitaloutta ja myös kiertotaloutta vahvistaa **kestävien valintojen tukeminen**. Kannustetaan luonnonvaröjen kulutuksen vähentämiseen. Tuotetaan tietoa kestäväen kehityksen investointien synnyttämistä hyvinvointivaikutuksista. Tuotetaan tietoa kestäväen päätöksenteon tueksi (esim. ympäristömerkit ja -laskurit) ja rakennetaan tarvittavia digitaalisia alustoja. Vahvistetaan resursseja tiedon tuottamiseen ja viestintään sekä kuluttajien, kuntien ja yritysten kokeiluihin. Tarkastellaan mainonnan vaikutuksia ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyteen ja kehitetään mainonnan sääntelyä tarpeenmukaisesti. Tuetaan kertakäyttöä vähentävien sekä jakamista ja kiertotaloutta vahvistavien innovaatiöiden ja palvelujen kokeilemista.

3) Kiertotaloutta vauhdittavat **taloudelliset ohjauskeinot**, joista keskeisimpiä ovat TKI-panostuksien lisääminen ja tukipolitiikan kestävyystarkastelu, verotuksen painopisteen siirtäminen haittaverotukseen, vähähiilisyiden verokannustimet, päästökauppamekanismien kehittäminen ja hyödyntäminen, vapaaehtoisten toimialakohtaisten sopimusten edistäminen sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja kestäväen työtä kannustava veropolitiikka. Lisäksi kiertotaloutta edistää kestävyttä korostava **tuotesääntely**, jota on tarkasteltava ja kehitettävä

kansainvälisesti ja EU-tasolla osana ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä talouden kokonaisnäkymää ja myös siten, että velvoitteet ovat samat myyntikanavasta huolimatta.

Julkiset hankinnat muodostavat ison osan kiertotaloutta ja samalla hyvinvointitaloutta vahvistavista päätöksistä. Julkisissa hankinnoissa painotetaan ekologisista ja sosiaalista kestävyyttä ja innovaatioita. Vastuullisille hankinnoille määritellään yhtenäisiä kriteerejä, huomioiden ekologist, sosiaaliset, eettiset ja muut kestävyuden ulottuvuudet. Innovatiivisia hankintoja, systeemistä tarkastelua ja kokeilevaa yhteiskehittämistä vauhditetaan yhdessä tieteen, yritysten ja kolmannen sektorin kanssa. Hankinnan edellytyksiä, osaamista ja tahtotilaa edistetään kansallisella ohjelmalla.

Pitkäjänteiset hyvinvointi- ja kiertotalouden toimet rakentavat ennakoitavan pelikentän **ratkaisuja tuottaville yrityksille**. Tavoitteena on yritysten vahvempi kestävä kädenjälki sekä uudistuminen hiilineutraalin maailman ja kestävä murroksen ratkaisijoiksi. Ennakoitavat ja johdonmukaiset TKI-panostukset, toimintaympäristön kehittäminen, sääntely, verotus, sujuvat luvutukset ja informaatio-ohjaus vauhdittavat hiilinegatiivista ja kiertotalouteen perustuvaa ja sosiaalisesti kestävä yritystoimintaa. Kestävä yritystoiminta vahvistaa yhteisiä pääomiamme ja varmistaa Suomen julkisen talouden kestävä rahoitusohjan.

Yhteenveto. Huolehtimalla ekologisista, inhimillisistä ja taloudellisista pääomistamme, vahvistamalla hyvinvointitaloutta ja rakentamalla pitkäjänteistä kiertotaloutta rakennamme tulevaisuuteen kestävä polun, johon meidän kaikkien on helppo osallistua niin työntekijänä, yrittäjä, kuluttajana kuin päättäjänäkin.

Arvio muutoksen etenemisestä

Perustaltaan kaikkea polulla nyt olevaa on jo meneillään, mutta mitään ei vielä tehdä riittävällä vahvuudella. Erityisesti puuttuu kokonaiskuva, joka nyt on pyritty saamaan haltuun kolmena kokonaisuutena (pääomat, hyvinvointitalous, kiertotalous). Murroksen edistäminen vaatii johtajuuden ottamista kokonaisuudesta sekä polun osien koordinoitua keskenään.

Muutoksen epävarmuudet ja mahdolliset ristiriidat

Vaikeinta toimenpiteissä ja tavoitteisiin pääsemisessä vaikuttaisi olevan niiden kv-, EU- ja kansalliset ulottuvuudet. Millä tasolla johtajuutta pitäisi ottaa? Jos Suomessa otetaan ennakoivasti vastuuta, tehdäänkö jotain joka onkin ristiriidassa esim. EU-tason kanssa? Vai voidaanko ennakoivasti vaikuttaa ensin EU-tasolle, tai toimimalla ensin Suomessa?

Keskeinen haaste tulee olemaan ekologisten ja sosiaalisten pääomien hallinta. Tähän liittyy erityisesti arvottamisen haaste: "ei-taloudellisten" eli ei-omistettuja ja rahassa vaikeasti arvotettavien luonnonvarojen ja myös inhimillisten resurssien vaikea mitattavuus. Toisaalta kansantaloudellinen tilinpito on hyvin polkuriippuvaista: on totuttu tarkastelemaan tiettyjä asioita,

jolloin ekol. ja sos. teemat jäävät käytännössä huomioimatta, vaikka haluttaisiinkin huomioida, koska "näin on aina tehty". Pääomien hallinta vaatii jäykkää johtajuutta. Ilman tätä hyvinvointitalous ja kiertotalous jäävät helposti puuhasteluksi; vasta kun pääomien niukkuus "pakottaa" tekemään hyvinvointitaloutta ja kiertotaloutta hyvin, päästään vauhtiin.

Haasteeksi voi muodostua myös "kielipolitiikka". Mitkä koodisanat ovat kenellekin tärkeitä? Mikä on väärintulkinnan vaara? Asia on tärkein: luonnon ja ihmisten hyvinvointi ja tämän toteuttaminen taloudellisesti toimivalla tavalla. Mutta helposti jumiutetaan etsimään "oikeaa termiä". Hyvinvointitalous ja kiertotalous on helppo ymmärtää väärin, samoin pääomat. Kuinka huolehditaan siitä, että tästä ei tule kieli- tai jopa identiteettipolitiikkaa.

Politiikkaperiaatteiden toteutuminen polulla

Varsin hyvin on jo nyt otettu huomioon. Murros tulee olemaan suuri ja vaikuttamaan moneen politiikkaperiaatteeseen, mutta hyvällä hyvinvointi- ja kiertotaloudella näihin pitäisi pystyä vastaamaan. Toisin sanoen voidaan ajatella, että politiikkaperiaatteet (esim. Heikommassa asemassa olevat) tulisi sisällyttää hyvinvointitalouteen ja/tai kiertotalouteen ja/tai pääomiin. Mutta kaikkea ei voida kirjoittaa yksityiskohtaisesti auki polkuun (sukupuoli, ikä, väestöryhmät, koulutusasteet, työelämän ulkopuolelle jääneet, mikroyrittäjät jne jne). Pitää avata jatkotyössä osana hyvinvointitaloutta (esim. "sosiaaliset kestävyyskriteerit").

Joka tapauksessa pitää painokkaasti kokonaisraportissa kirjoittaa auki, että siirtymä tulee olemaan iso ja hiilijalanjäljestä hiilikädenjälkeen siirtyminen ja ihmisten mukana pitäminen on keskeinen periaate. Tämä näkyy jo hyvinvointitaloudessa, mutta pitäisikö näkyä vieläkin isommin?

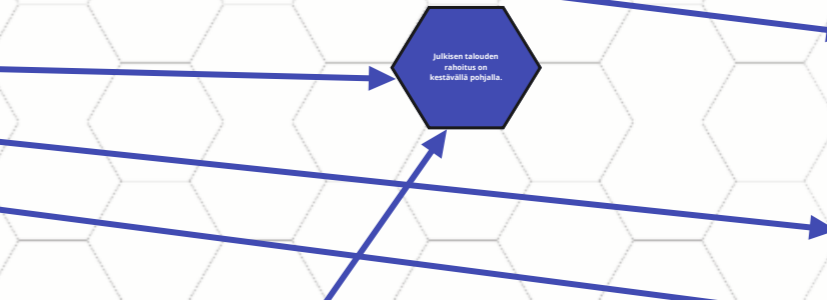
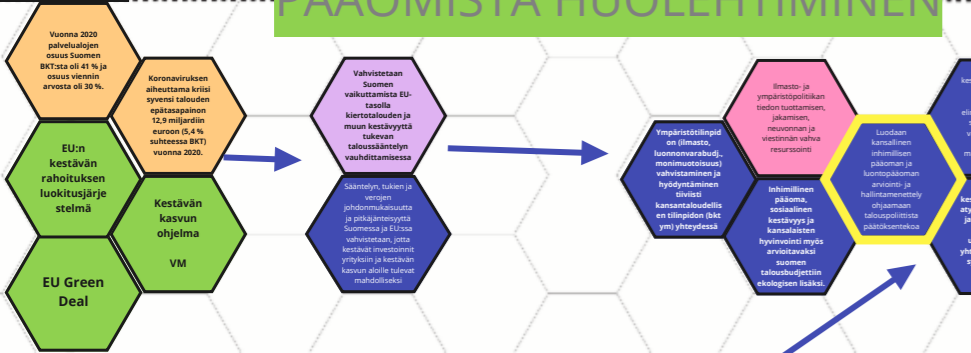
2021

2025

2030

PÄÄMISTÄ HUOLEHTIMINEN

1. EKOLOGISEN, TALOUDELLISEN JA SOSIAALISEN KESTÄVYYDEN SAMANAIKAISUUS

Muutostavoitteet vuoteen 2030:

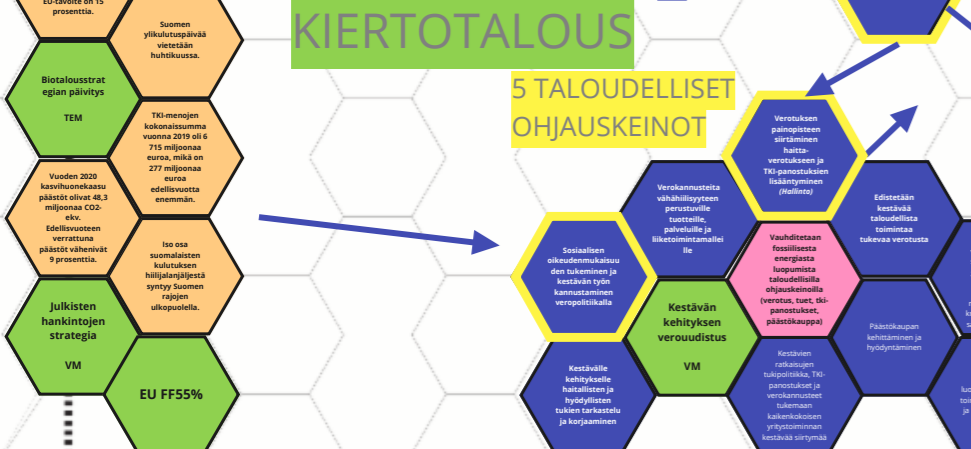
- Talouden arvonnolluonnissa, yritystoiminnassa, uusissa työpaikoissa ja viennissä painottuvat yhteiskuntaa rakentavat bio- ja kiertotalouden ratkaisut, teolliset innovaatiot sekä digitaaliset ja aineettomat tuotteet ja palvelut.
- Talouden toimintaa ohjaavat ihmisten hyvinvoinnin tuottaminen ja jakaminen, sosiaalisen pääoman vahvistaminen sekä hyvinvointiin investoiminen.
- Ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyspolun samanaikaiselle saavuttamiselle ja julkisen talouden rahoittamiselle on olemassa pitkän aikavälin kokonaisnäkökulma sekä kehityspolku, johon yhteiskunnan keskeiset osapuolet ovat sitoutuneet.

HYVINVOINTITALOUS

3 YRITYSVASTUUA GLOBAALEISSA ARVOKETJUISSA

4 KESTÄVIEN VALINTOJEN TUKEMINEN

8 RATKAISUJA TUOTTAVAT YRITYKSET

- Työelämä on laadukasta, työpaikat reiluja, terveellisiä ja turvallisia, töissä voidaan hyvin ja korkealla tasolla. Vaikeasti työllistyviä on saatu työelämään.
- Tutkimus-, kehitys-, innovaatio- ja osaamispainostukset kestävyttä edistäviin ratkaisuihin ja yritysten kehittämiseen ovat korkealla tasolla.
- Tuotannon ympäristöhaittoja tunnustetaan ja vähennetään ja niiden kustannuksia sisällytetään hintoihin koko elinkaaren osalta.
- Uusiutumattomien luonnonvarojen kotimainen käyttö on vähentynyt. Samalla vähennetään saadaan enemmän: resurssitavoitteet ja materiaalien uusiokäyttöaste ovat nousseet monenlaisilla kierrätettyjen ratkaisulla. Suomen globaali kädenjälki resurssiviisaisten ratkaisujen viejänä on vahvistunut.
- Hyvä ja johdonmukainen sääntely, laaja-alainen mittaristo, julkiset hankinnat, ennustettava investointiympäristö sekä markkinaehtoisuus ja asiakaslähtöisyys ohjaavat kulutusta ja tuotantoa.

KIERTOTALOUS

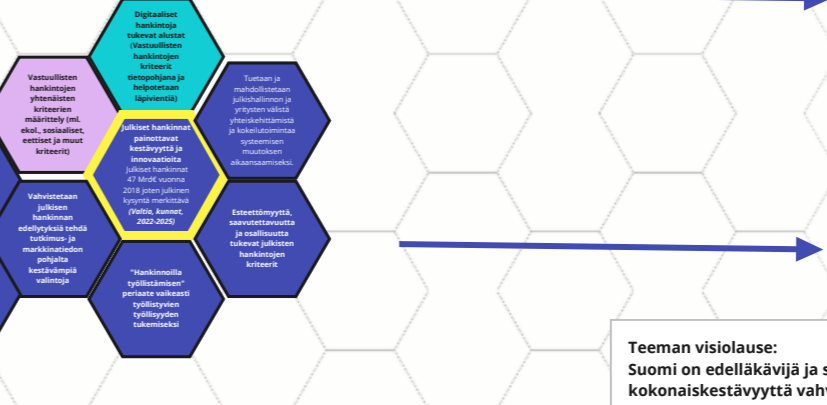
5 TALOUDELLISET OHJAUSKEINOT

6 TUOTESÄÄNTELY

7 JULKISET HANKINNAT

Teeman visiolause: Suomi on edelläkävijä ja suomalaisilla yrityksillä on vahva kädenjälki kokonaiskestävyttä vahvistavissa ja ilmastonmuutokseen liittyvissä ratkaisussa, kuten bio- ja kierrätelyssä, teollisissa innovaatioissa sekä digitaalisissa palveluissa. Yritykset tuottavat hyvinvointia ja lisäarvoa liiketoimintamalleilla, joiden tavoitteena on taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Hyvinvointitalousajattelu on valtavirtaa, ja talous vahvistaa ekologista ja sosiaalista pääomaa. Julkisen talouden rahoitus on kestävällä pohjalla. Työ on merkityksellistä ja laadukasta. Kestävyttä edistäviä innovaatioita, yrittäjyyttä ja yritystoimintaa tuetaan ja arvostetaan. Koulutuksessa ja yrityksissä ennakkoon osaamistarpeiden muutoksia ja osaamista päivitetään jatkuvasti. Suomi liikkuu kohti toimimista yhden maapallon rajoissa. Uusiutuvien luonnonvarojen kotimainen käyttö on kestävällä ja resurssitehokkaalla pohjalla ja uusiutumattomien luonnonvarojen kotimainen käyttö vähenee vauhdikkaasti. Kulutusta ja tuotantoa ohjataan kestäväksi hyvällä ja johdonmukaisella sääntelyllä markkinaehtoisesti ja asiakaslähtöisesti.